

Splet obvladuje otroka

Otrok ne obvladuje spleta

■ **Neža Miklič**, univ. dipl. soc. del., univ. dipl. sociologinja; dolgoletna kriminalistka, ki se je aktivno ukvarjala s preiskovanjem najrazličnejših oblik zlorab in nasilja v družini. Je avtorica preventivnega projekta *Policist Beno, kaj pa zdaj?*. Sedaj je predavateljica kriminalistike na *Višji policijski šoli na Policijski akademiji*.

Leto 2007 je leto rojstva pametnega telefona. Otroke je potegnil stran od računalnikov in jim v roke 's sekundnim lepilom zalepil' telefon. Napravico, ki ne omogoča zgolj klicev, pošiljanja SMS- ali MMS-sporočil, temveč je v njej shranjen 'računalnik v malem'.

Ali res obvladajo?

Otroci, rojeni v tem stoletju, so rojeni v času sodobne tehnologije, za katero se zdi, da jo obvladujejo do potankosti. Izjemno so spretni in zgolj v nekaj trenutkih na svoj telefon naložijo za njih ključne aplikacije. Pomembno bi se bilo vprašati, koliko otroci zares vedo o tehnologiji, ali še bolj, kako dobro tehnologijo zares obvladajo. Starši otroke opazujejo z mešanico občudovanja in zadržkov ter jih celo prosijo za pomoč pri uporabi svojih pametnih telefonov. Vse prepogosto otrokom celo povedo, da o spletu in elektronskih napravah 'nimajo pojma', pri čemer se ne zavedajo, da jim tako le utrjujejo stališče, da so starši 'stari' in 'neuki', torej osebe, ki jih ni vredno vprašati za nasvet. Pravzaprav znajo otroci le odlično igrati igrice in spretno obvladujejo sodobna družabna omrežja. Večina otrok ima težave pri sestavi računalniške predstavitve projekta v osnovni šoli, še večje pa pri sistematičnem iskanju podatkov, potrebnih za domačo nalogo.

Odrasli se od otrok razlikujejo po doživetih in preživetih življenjskih izkušnjah, ki jih otroci nimajo. V tem je moč odraslega!

Starši se pogosto ne zavedajo, kaj njihovi otroci počnejo za računalnikom ter koliko časa preživijo na spletu. Kadar starše vprašamo, ali vedo, kaj njihovi otroci počno na pametnih telefonih, večinoma odgovarja-

jo pritrdilno. Ne znajo sicer razložiti, kaj točno počnejo, ostajajo pa prepričani, da je ključen namen pametnega telefona, da je otrok dosegljiv. S tem naj bi se zmanjšala nevarnost za otroka. Prepričani so, da na neprimerne vsebine otrok še ni naletel, če pa že, menijo, da bi se otroci znali prav odzvati. Otrok telefona v resnici nima za klicanje. Staršem se že dolgo ne javlja več. Raje 'teksta', kot govori; zagotovo pa s pametnim telefonom kot statusnim simbolom ni bolj varen, temveč je kvečjemu lažja žrtev uličnih tatvin in nasilnih ropov. Priklopljen na brezplačno povezavo, kjerkoli in kadarkoli, je še dodatno ranljiv in tako na pladnju storilcev kaznivih dejanj, ki izkoriščajo dosegljivost spleta.

Ko otroke istih staršev vprašamo, ali starši vedo, kaj počno na spletu, odgovarjajo, da »starši nimajo pojma«. Po eni izmed mnogih raziskav je tretjina staršev otrok med dvanajstim in sedemnajstim letom izjavila, da se boji e-nasilja in kiberterorizma bolj kot samomora in prometnih nesreč. Brez dvoma večina staršev meni, da je treba otrokom omejiti dostop do tistih vsebin na spletu, ki zanje niso primerne, in večina staršev dejansko omejuje dostop do določenih spletnih vsebin, kot je npr. spletno kupovanje.

Glavna odgovornost je vedno v rokah staršev. Otrok namreč lahko do prepovedanih vsebin dostopa kjerkoli in kadarkoli. Ne gre zgolj za pornografijo; otrokom so dosegljivi tudi prizori ekstremnega nasilja, vsebine, ki promovirajo samoposkodovanje, skupinske samomore ... Od-

Foto: AJ

rasli se od otrok razlikujejo po doživetih in preživetih življenjskih izkušnjah, ki jih otroci nimajo. V tem je moč odraslega!

Pomemben je zgled – otroci do 3. leta starosti

Kaj storiti? Ugotovili smo že, da je osnovnega pomena, da starši poznajo ali spoznajo najprej sebe in svoj odnos do tehnologije. Otroci v starosti do 3 let gledajo in opazujejo. Učijo se z zgledom, od ljudi, ki jih obkrožajo, torej gledajo in se učijo od staršev in okolice. Če starš 'raje' brska po svojem pametnem telefonu, medtem ko se otrok igra ali ga ogovarja, je problem v staršu in ne v otroku. Lahko je celo starš tisti, ki sodobno tehnologijo uporabi, da otroka zamoti ali mu potiska tehnologijo v ročice, medtem ko sam igra igrice in objavlja na družabnih omrežjih. Ko otrok v roke vzame knjigo in liste poskuša obrniti z drsanjem po platnicah, je sporočilo jasno in očitno. Otrok v tej starosti tehnologije ne potrebuje. Kar resnično potrebuje,

je zadovoljitev osnovnih človeških potreb: občutka varnosti, zaupanja, spoštovanja – tega mu tehnologija ne zmore ponuditi. Če torej starš preveč časa 'previsi' na družabnih omrežjih, ponoči preverja elektronsko pošto in se javlja na mobilni telefon med družinskimi dejavnostmi, se mora najprej ozreti vase. Seveda so odrasli vpeti v tehnologijo, tudi zato je njihova naloga, da tehnologijo večplastno predstavijo otroku – kaj vse se da narediti, za kaj vse lahko uporabimo tehnologijo.

Starši naj bodo zraven – otroci med 4. in 6. letom

V starosti od 4 do 6 let postaja otrok razveden, osredotočen je na igranje igrice. Potrošniški svet je usmerjen, da oblikuje vsečne igre. Celo didaktično potrjene elektronske vsebine so oblikovane po sistemu barvitosti, hitrosti, enostavnosti, simpatičnosti in 'pridobivanju nagrad', npr. kovanec za uspešno rešeno računsko nalogo, ki jih otrok lahko na spletu že v sami igri zapravi z nakupom t. i. nagrad. Podrobno

Če starš 'raje' brska po svojem pametnem telefonu, medtem ko se otrok igra ali ga ogovarja, je problem v staršu in ne v otroku.

si oglejte še komercialna sporočila medijev. Oglaševalci so sodobno tehnologijo subtilno vnesli v podobe srečnih družin. Tako mama, ki pride iz službe, ugotovi, da njenega prihoda nihče ne opazi, saj so vsi v družini, oče in dva otroka, priklopljeni na naprave. Še sama uporabi tehnologijo in jih povabi k sebi, tako da jim izdelek 'prikaže kar po netu'. Multinacionalke ponujajo podobo družine in pijače, »ki osrečuje«, na način, da skupaj za mizo sedijo ob večerji. Oče je 'prisoten' preko tabličnega ekrana. Kot skrbnik družine namreč opravlja 'bolj pomembno delo'; v družini je prisoten zgolj elektronsko.

Kaj lahko stori starš v tem obdobju? Na spletu so programi, igre, tudi učno gradivo, ki dejavno spodbujajo otroško 'raziskovanje' in naravno težnjo po radovednosti. Starši naj skupaj z otrokom poiščejo takšne vsebine. Poiščejo naj strani

za otroke. Strani naj ustrezajo razvojni fazi otroka, vsebujejo naj veliko slik ter malo besedila. Izobraževalni filmčki so oblikovani s pomočjo pripovedovanja zgodb, v glavnih vlogah največkrat nastopajo živali. Ob ogledu naj bodo prisotni tudi starši. Otroka naj spremljajo, se z njim pogovarjajo in ga kdaj tudi pogledajo v obraz, da vidijo njegova čustva ter odzive. Starši se ob vsem tem nehote tehnološko učijo z otroki, skupaj z otrokom 'odraščajo'. Postavijo naj tudi program za filtriranje vsebin, naj pa to ne bo edini pripomoček.

Starši naj imajo nadzor – otroci med 7. in 11. letom

Med otrokovim 7. in 11. letom ima splet pomembno vlogo. Kot pripomoček ga uporablja tudi za šolsko delo. Dejavno raziskuje in poizveduje, zaradi česar naj starš skupaj z otrokom poišče primerne spletne vsebine. Če so usmerjene v otrokove hobije, še toliko bolje. Starši naj skupaj z otrokom oblikujejo 'mapo priljubljenih', kar mu bo omogočalo neposreden dostop do priljubljenih vsebin. Ker otroci pred 10. letom še nimajo sposobnosti kritične presoje, je potreben nadzor nad uporabo spleta, pogovor o vsebinah in predvsem sporočilo otrokom, naj vedno zaupajo svojim občutkom. Če jih karkoli vznemiri, preseneti ali šokira, naj splet takoj zapustijo.

Tehnologijo naj imajo starši pod nadzorom, zaradi česar naj otroci ne hodijo s telefoni in tablicami v svoje sobe. Omejijo naj čas uporabe z vizualnim ali zvočnim znakom, npr. budilko. Otrokov pametni telefon naj ponoči ne bo v njegovi sobi; budilka naj ostane klasična mehanska oblika bujenja.

Ostati v stiku – otroci po 12. letu

Po 12. letu je splet že dejaven del otrokovega življenja. Novejše raziskave kažejo, da otroci preživijo na spletu enako število ur kot njihovi starši v službi. Nekatere druge raziskave nakazujejo, da so otroci na spletu tudi po 11 ur dnevno, pri čemer uporabljajo več naprav hkrati. Otroku splet uporablja za marsikaj. Spletno je zelo

aktiven: išče, poizveduje, posluša glasbo, gleda filme ... V virtualnem svetu se dobro znajde. Vedno bolj in vedno pogosteje vzpostavlja virtualne stike.

Najstnik je v odnosu do staršev izjemno odklonilen. V njegovem svetu so ta trenutek pomembni le vrstniki. Starši naj se zato zanimajo in spremljajo, kaj zanima otroka, kakšni so njegovi interesi. Za otroka naj pokažejo res iskreno zanimanje. Ni časa za moraliziranje, ki otroka odbije, niti ne za panične reakcije. Bi starši lahko tehnologijo uporabili sebi v prid, kot sredstvo vstopa v komunikacijo s svojim najstniškim otrokom? Prvi korak bi bil lahko neoseben stik preko naprave, neogrožajoč in brez mukotrpnega osebnega soočenja. Včasih so pisma ali pisna, na roko napisana sporočila najstniku dala vedeti, da ga imata starša rada, da jima zanj ni vseeno,

Tehnologijo naj imajo starši pod nadzorom, zaradi česar naj otroci ne hodijo s telefoni in tablicami v svoje sobe. Omejijo naj čas uporabe z vizualnim ali zvočnim znakom, npr. budilko.

da je za njiju poseben. Tehnologija bi bila lahko prvi korak, eden izmed mnogih, ki bi ponovno povezoval starše in otroke. Na koncu seveda šteje osebni stik, zato naj bo tehnologija le oblika pomoči in ne instant oblika rešitve.

Ob soočenju z zasvojenostjo

Ob soočenju z dejstvom, da je otrok zasvojen s spletom, so starši pogosto močno presenečeni ali pa 'po nojevsko' tiščijo glavo v nejevernem zanikanju. Ko so starši soočeni z morebitnim neprimernim stikom otroka v virtualnem svetu ali celo z zlorabo, naj se zavedajo, da je za otroka vse skupaj izjemno težko. Paničen in jezen odziv je za otroka najslabši možen odziv. Otroku se poleg strahovitega razočaranja, sramu ter občutkov krivde bojuje še z izgubo zaupanja vase in v sočloveka.

Tudi zato se bomo v naslednji številki osredotočili na taktike storilcev in odzive žrtev. Da nam bo lažje razumeti in morda preprečiti kakšno zlorabo. ◀